

**KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNİN DUYARLIK EĞİTİMİ
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ:
GÜLTEN DAYIOĞLU ÖRNEĞİ**

**Pınar ETOĞLU KİBRİS
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

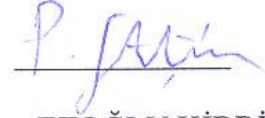
**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Esra KARAKUŞ TAYŞI**

Kütahya, 2019

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Duyarlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi: Gülten Dayıoğlu Örneği” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların “Kaynaklar” bölümünde gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22.11.19

Pınar ETOĞLU KİBRİS

Kabul ve Onay

Yazar Pınar ETOĞLU KİBRİS' in hazırlamış olduğu "Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Duyarlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi: Gülten Dayıoğlu Örneği" başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile kabul edilmiştir.

22.11.2019

Dr.Öğr.Üyesi Esra KARAKUş TAYşI (Danışman)

1. Dr.Öğr.Üyesi Banu ÖZDEMİR

2. Dr.Öğr.Üyesi Didem ÇETİN

Doç. Dr. Baykal BIÇER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Önsöz

Dünya hızlı bir gelişme ve ilerleme çağı içerisinde. Bu çağa ayak uydurmak isteyen toplumların da işe öncelikle toplumun temel yapı taşı olan bireylerin eğitiminden başlaması şarttır. Öyle ki bireylerinin eğitilmesini şansa bırakan ya da eğitilme işleminin tek boyutta ilerlemesine göz yuman toplumlar çağın gerisinde kalmaya ve yok olmaya mahkûmdurlar.

Hızlı bir gelişme ve ilerleme çağında olunmasının diğer bir boyutu da bireyselliğin ön plana çıkmış hatta hayatın merkezi haline gelmiş olmasıdır. Birey, yaşamı içerisinde sürekli bir yarış halinde olup sadece kendi duygularının kendi isteklerinin, kendi ihtiyaçlarının farkında olur hale gelmiştir. Bu durum bireysel başarıyı olumlu etkiler gibi görünse de çok yönlü düşünme ve çözüm üretme becerilerinin önünde büyük bir engeldir. Duyarlıktan yoksun bireylerin birçok canlılığın ortak yaşam alanı olan dünyaya yararlı olması ve medeniyetin ilerlemesine katkıda bulunması düşünülemez.

Dünya, kendini tek boyutta yetiştirmiş, disiplinler arası düşünemeyen, pratik problem çözme becerisine sahip olmayan bireylerin ayak uyduramayacağı kadar hızlı ve karmaşık bir hale gelmiş bulunmaktadır. Bu hızlı ve karmaşık düzene ayak uyduracak, kendini ve ülkesini bu zorlu süreç içerisinde dahi ileriye taşıyacak bireyler yetiştirebilmek için yerine getirilmesi gereken sürekli ve çok boyutlu bir eğitim sürecine ihtiyaç vardır. Bu süreç birçok farklı bileşeni de bünyesinde taşımaktadır. Bunların en önemlilerinden ve etkililerinden biri de elbette ki edebiyat ve çocuk edebiyatıdır.

Çocuk edebiyatının gelişimsel sürecine bakıldığında dünyada ve ülkemizde çok yeni, araştırılmaya ve geliştirilmeye açık bir alan olduğu görülmektedir. Edebiyatın çocuğa göreliği, eğitsel iletiler bakımından değerlendirilmesi, nitelikli olabilmesi için taşınması gereken özellikler alanyazında birçok araştırmanın konusu olmuştur. Duyarlılık ve duyarlık eğitimi de yukarıda bahsedilen özellikleri taşıyan bireyler yetiştirme konusunda önemli kavramlardır. Bu kavramların çocuk edebiyatı eserleri oluşturulurken göz önünde

bulundurulması ya da var olan çocuk edebiyatı eserlerindeki boyutları ve nitelikleri de alan için önemli konulardır.

Kendini, çevresini ve dünyayı tanıyan; duygularını keşfedebilen, yaşamadığı duygu ve durumları da sezinleyip çözümleyebilen, anlayabilen bireyler yetiştirmenin yolu duyarlık eğitiminden geçmektedir. Bu nedenle araştırmada Türk Çocuk edebiyatının önde gelen isimlerinden Gülten Dayıoğlu'nun bazı çocuk edebiyatı eserleri duyarlık eğitimi bağlamında irdelenmiştir. Böylelikle hem duyarlık kavramının anlaşılması ve ileti yorumlamalarında nasıl değerlendireceği ortaya konulmaya çalışılmış hem de alanyazında önemli bir isim olan Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinin duyarlık eğitimi açısından da yeri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Teşekkür

Araştırmanın sürecinde ve sonuçlanmasında birçok kişinin emeği ve katkısı olmuştur. Öncelikle sabrı, inancı, desteği, yol göstericiliği, anlayışı, nezaketi ve akademik yönlendirmeleriyle danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Esra KARAKUŞ TAYŞİ 'ye; inancı ve akademik yönlendirmeleriyle her zaman desteğini hissettiğim hocam Dr. Öğr. Üyesi Banu ÖZDEMİR ve tez jürimde yer alan Dr. Öğr. Üyesi Didem ÇETİN'e teşekkür ederim.

Son olarak her zaman yanımda olan ve desteğiyle bana güç veren yol arkadaşım İhsan Bestami KİBRİS'a, hayatım boyunca bana hep destek olan, varlıklarından güç aldığım annem Safiye ETOĞLU'na, babam Şiho ETOĞLU'na ve ilkokuldan başlayarak geldiğim son noktaya kadar üzerimde emeği olan bütün öğretmenlerime sevgimi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Pınar ETOĞLU KİBRİS

İçindekiler

Yemin Metni	i
Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz	iii
Teşekkür.....	v
İçindekiler	vi
Tablolar Dizini	viii
Özet.....	ix
Abstract	x
Birinci Bölüm.....	1
Giriş.....	1
Kuramsal Çerçeve	2
Çocuk Edebiyatı.....	2
Duyarlık	12
Gülten Dayıoğlu.....	14
Problem Durumu	15
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	17
İkinci Bölüm	19
Yöntem.....	19
Araştırma Modeli	19
Evren ve Örneklem.....	19
Verilerin Toplanması.....	20
Verilerin Analizi.....	22
Üçüncü Bölüm	23
Bulgular.....	23
Bulgular	23
Dördüncü Bölüm.....	29
Sonuç Tartışma ve Öneriler	29
Sonuç ve Tartışma	29
Öneriler.....	32

Kaynakça.....	33
Ekler	36
Ek-1: Kitabın Kimlik Bilgilerine İlişkin Sorular.....	36

Tablolar Dizini

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Kitaplar ve Yayınevleri	20
Tablo 2. Gizemli Güvercin Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	23
Tablo 3. Suna'nın Serçeleri Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular ...	23
Tablo 4. Işın Çağı Çocukları Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular..	24
Tablo 5. Ganga Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular.....	24
Tablo 6. Dünya Çocukların Olsa Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	25
Tablo 7. Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Gizemli Güvercin Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler.....	25
Tablo 8. Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Suna'nın Serçeleri Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler.....	26
Tablo 9. Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Işın Çağı Çocukları Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler.....	26
Tablo 10. Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Ganga Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler.....	27
Tablo 11. Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Dünya Çocukların Olsa Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler	27
Tablo 12. Belirlenen Duyarlıklarla Dünya Çocukların Olsa Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler (Devamı)	28

Özet

Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Duyarlık Eğitimi Bağlamında İncelenmesi: Gülten Dayıoğlu Örneği

Çocuk edebiyatı, bireye yaşamı tanıma ve anlamlandırma sürecinde çocukluğunun ilk dönemlerinden yetişkinliğine kadar eşlik eden önemli bir olgudur. Bireyin bilişsel, dilsel ve toplumsal açıdan gelişimine, yaşamı sanatsal bakış açısıyla algılama ve anlamlandırmasına katkısı son derecede büyüktür. Önem derecesi açısından bakıldığında çocuk edebiyatının çocuğa sağladığı bu katkıların sayısal olarak fazlalığı değil niteliği önemlidir.

Nitelikli çocuk edebiyatı eserinin ayırt edici yönlerinden biri de bireyin yaşama karşı duyarlık gösterebilme becerisine katkı sağlamasıdır. Bireyin kendi hayatının ve ait olduğu dünyanın dışından durumlarla da ilgilenebilmesi ve bu durumları umursaması olarak değerlendirilen duyarlık, geliştirilmesi zorlu ve köklü çabalara dayanan bir süreç istemektedir. Sürecin etkililiğini artırmak için de çocukların erken dönemden itibaren nitelikli çocuk kitaplarıyla buluşturulması gerekir.

Araştırmada, Gülten Dayıoğlu'nun beş ayrı çocuk kitabı duyarlık eğitimi açısından incelenmiştir. Çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmış, veriler doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Duyarlık konularının belirlenmesinde ve gruplandırılmasında Aslan'ın (2016) oluşturduğu kategori dikkate alınarak içerik analizi yapılmıştır. Belirlenen 35 duyarlık konusunun hepsi farklı oranlarda öykülerde tespit edilmiştir. En sık geçen konular insana ve insanın mutluluğuna, insani özelliklere ve doğaya duyarlıktır. Bunların yanında aile bireylerine, aşka-sevgiye, hayvanlara, yardımlaşmaya, dürüst olmaya karşı duyarlık sıkça ele alınmıştır. Bu bağlamda Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinin bireylerin insana ve çevresindeki her şeye duyarlık kazanmasında, değer vermesinde katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşılabilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, duyarlık, duyarlık eğitimi, Gülten Dayıoğlu

Abstract

Analysis of Children's Literature Works in the Context of Sensitivity Education: Gülten Dayıoğlu Example

Child literature is an important phenomenon that accompanies the individual from the early childhood to adulthood in the process of recognizing and understanding life. The contribution of the individual to cognitive, linguistic and social development and to the perception and meaning of life from an artistic point of view is extremely significant. In terms of importance, it is important that the quality of these contributions that children's literature provides to the child, not the numerical surplus.

One of the distinguishing aspects of qualified children's literature is that it contributes to the individual's ability to show sensitivity to life. Sensitivity, which is considered as an individual's ability to deal with and care about situations outside of his own life and the world to which he belongs, requires a process that is based on difficult and radical efforts to develop. In order to increase the effectiveness of the process, children should be brought together with qualified children's books from the early period.

In this study, Gülten Dayıoğlu's five different children's books were analyzed in terms of sensitivity education. Basic qualitative research design was used in the study and the data were obtained through document analysis. In the determination and grouping of sensitivity issues, the content analysis was conducted by taking into account the category formed by Aslan (2016). All 35 sensitivities identified were determined in different stories. The most common issues are sensitivity to human and human happiness and nature. In addition to this, sensitivity to family members, love-love, animals, solidarity and honesty were frequently discussed. In this context, it can be concluded that Gülten Dayıoğlu's works can contribute to individuals gaining sensitivity to people and everything around them.

Key Words: Children's literature, sensitivity, sensitivity education, Gülten Dayıoğlu

Birinci Bölüm

Bu bölümde araştırmanın dayandığı kuramsal çerçeve, problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve ilgili araştırmalar ele alınmıştır.

Giriş

Çocuk edebiyatı çocuk kavramının gerçek anlamda keşfinden bu yana gelişim göstermeye devam eden bir edebiyat türüdür. Çocuk edebiyatı ilk zamanlar çocuğun minyatür yetişkin olarak algılanmasından kaynaklı olarak bağımsız bir tür özelliği gösterememiştir. 20. yüzyıl sonrasında yaşanan gelişmelerle birlikte çocuğa yönelik eserler vermeye ve çocuk edebiyatının bağımsız bir tür olması yönünde adımlar atılmaya başlanmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde dünya ve Türk çocuk edebiyatı alanında birçok çeviri ve özgün eser vermeye başlanmıştır. Alanda verilen eser sayısının artmasıyla beraber çocuk edebiyatı eserinin taşınması gereken özellikler üzerinde yoğunlaşan çalışmalar da artış göstermiştir.

Birçok araştırmacı çocuk edebiyatı eserinin nitelikli bir çocuk edebiyatı eseri sayılabilmesi, çocuğa göreliği, çocuk eğitimine katkısı, değer aktarımına katkısı gibi açılardan taşınması gereken özellikler üzerine çalışmalar yapmıştır. Hemen hepsinin çocuk edebiyatının taşınması gereken en temel özelliklerle ilgili ortak görüş ise eserin çocuğu eğlendirirken geliştiren, edebi zevk tatmasının yanında yaşamın farklı boyut ve durumları ile karşılaşmasını sağlayarak duygusal gelişimine destek olan bir yapıya sahip olması gerektiğidir. (Aslan, 2019; Baş, 2015; Dilidüzgün, 2018; Gökşen, 1985; Kavcar, 1999; Sever, 2008; Şimşek, 2005).

Duyarlık kavramı ise güncel Türkçe Sözlük'te “duyarlı olma durumu, duygunluk, hassaslık” olarak tanımlanmaktadır. Duyarlık, içinde bulunulan çağın getirdiği benmerkezci tutuma karşılık bireyde geliştirilmesi önemli bir kavram haline gelmiştir.

Duyarlığın erken çağlardan itibaren kazandırılıp geliştirilmesinde edebiyat önemli ve etkili bir araçtır. Çocuk edebiyatının öğreticilikten uzak bir üslupla

okuyucuyu yaşamdaki farklı olay ve olgularla karşılaştırarak duyularını eğitmesi süreci duyarlık eğitimi olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple çocuk edebiyatı eserinin duyarlık eğitimi bağlamında etkililiğini ve sahip olduğu iletilerin taşınması gereken özellikleri araştıran çalışma sayısına olan ihtiyaç artmaktadır. Bu ihtiyaca paralel olarak yapılan çalışmalar da ortaya çıkmaktadır. (Aslan,2013, 2016, 2019; Alamdar ve Süngü, 2017; Karakuş Tayşi,2019). Yine de yapılan çalışmaların sayısı henüz alanyazının ihtiyacını karşılayacak nitelikte değildir.

Gülten Dayıoğlu Türk çocuk edebiyatının en verimli ve etkili isimlerinden biridir. Çocuk ve gençlik edebiyatı alanında birçok yapıt vermiş ve bu yapıtlar yıllardan bu yana öğretmenler, ebeveynler ve çocuklar tarafından en çok tercih edilen eserler arasında olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bu nedenle araştırmanın amacı duyarlık kavramının taşıdığı önem de göz önünde bulundurularak yazarın belirlenen eserlerindeki iletilerin duyarlık eğitimi açısından niteliklerini tespit etmektir.

Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesine yer verilmiştir.

Çocuk Edebiyatı

Çocuk ve Çocukluk

Çocuk ya da çocukluk kavramının algılanışı ve tanım sınırlılıkları kavramın ortaya çıktığı yerlere göre farklılıklar göstermektedir. Çocuk, dünyanın farklı coğrafyalarında birbirinden çok farklı şekillerde algılanıp tanımlanabilmektedir. Öyle ki aynı coğrafyadaki farklı kültürlerde dahi değişiklikler görülebilmektedir. Bu farklılıkların en temel ayırım ve etkileşim noktasının kültür olduğu söylenebilir. Baş (2015), çocuk ile kültür arasındaki bu etkileşimin karşılıklı olduğunu; kültürün çocuğun, çocuğun da kültürün şekillenmesinde etkili olduğunu belirtmektedir.

Çocuk kavramının algılanış ve tanımlanışındaki bu farklılık kavramın gelişim sürecini de etkilemiştir. Kavramın algılanış ve gelişim süreci farklı coğrafya ve kültürlerde bazen birbirinden ayrı bazen de birbirine paralel bir seyir izleyerek ilerlemiştir. Baş'ın (2015) da özetlediği üzere, haleften selefte dünya

tarihinde nice çocuk, kölelikten özgürlüğe ve nihai bir birey olarak kabule doğru bir seyir göstermiştir.

Tarihsel açıdan bakıldığında da görülmektedir ki çocukluk ya da çocuk kavramı doğal bir gerçeklik değil tarih içinde gelişen toplumsal-kültürel bir üretilerdir. Ortaçağ Batı toplumunda çocukluğun ayrı bir gelişim dönemi olmadığı ve çocuğun yetişkinlerle iç içe yaşadığı bilinmektedir. Çocuk yetişkinin minyatür bir örneği sayılıyor, yetişkinlerle aynı giysileri giyiyor, aynı besinleri yiyor aynı oyunları oynuyordu. Dönemin resim ve heykellerinde açıkça görülen bu durum Batı toplumlarında da bizde de aynı biçimde ortaya çıkmıştır(Onur, 1993). Tabii ki bu durum böyle devam etmemiş toplumsal olarak yaşanan gelişmeler toplumsal olgularla iç içe olan çocuk algısında da değişimlere neden olmuştur.

Batı toplumunda çocukluk anlayışındaki değişimler 16. yüzyılda kendini göstermeye başlamıştır. Hatta çocuk tarihi konusundaki çalışmaların en ünlüsü olan, Fransız nüfus bilimci ve sosyal tarihçi Aries tarafından 1960'ta yayınlanan *L'Enfant et la vie familiale sous l'ancien régime* adındaki öncü kitapta çocukluk kavramının 15. hatta 16. yüzyıllardan önce bilinmediğini kanıtlayan veriler ortaya konmuştur (Karakuş Öztürk, 2017; Tan, 1993).

17. yüzyıla kadar, hatta alt toplum tabakalarındakiler için daha sonraları da çocukluk kavramı, bağımlılık kavramına sarmalanmıştır. Onun için de bir kimsenin çocukluktan çıkması için ekonomik bağımlılıktan kurtulması gerekmektedir (Tan, 1993). Bu kurtuluş da yine sosyal ve kültürel etmenlerle sıkı bir bağ içerisindedir. Bu etmenlerde yaşanan değişim ve gelişmeler kişinin çocukluktan kurtulma şekillerinde de değişiklikler meydana getirmiştir.

Aries, çocukluk kavramının iki değişik boyutta geliştiğini gözlemlemiştir. Kavramın özellikle burjuva ailesi çerçevesindeki gelişiminde çocukların sevilip okşanacak varlıklar olduğu düşüncesi ağır basmaktadır. Ancak yine Aries'e göre kavram aile dışındaki çevrelerde ve daha farklı biçimlenme göstermiştir. Bu çevreler, amaçları akılcı ve disiplinli davranış geliştirmek olan ve varlıkları 16. yüzyıl öncesine uzanan ancak sayıca az olan din adamları ile 17. yüzyılda onlara katılan hukukçu ve ahlakçılardır (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009; Tan, 1993).

18. yüzyıla kadar, çocuğun ailedeki imgesi tanrının korunması ve düzeltilmesi gereken kırılğan bir emaneti ve oynanarak zaman geçirilebilecek

sevimli bir yaratık iken 18. yüzyılda bu iki anlayışa bedensel sağlık ve hijyenini vurgulayan üçüncü ve yeni bir anlayış daha eklenmiştir. Artık çocuğun yalnız geleceğiyle ilgili değil varlığıyla alakalı bütün konular ilgi konusu olmaya başlamış ve çocuk ailenin merkezindeki yerini almıştır (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009; Karakuş Öztürk 2017; Tan, 1993)

Tan (1993) 20. yüzyıl çocuk paradigmasının 18. yüzyıl aydınlanmasından, bir yandan Rousseau'dan, bir yandan da Locke' tan esinlendiğini belirtmektedir.

J.J. Rousseau'nun Emile 'de (172) yansıyan ve "Romantik Çocuk Anlayışı" diye nitelenen görüşleri çocuğun herhangi bir amaç için değil, kendi başına önemli olduğu, yetişkinden farklı, özgün ve değerli psikolojik özellikler taşıdığı ve de çocukluğun doğaya en yakın yaşam evresi olduğu şeklindeki temellere dayanır (Tan, 1993).

Rousseau'ya göre ise çocuk vahşi bir çiçektir. Çocuğun kendiliğindenliği, doğallığı, sevinci ve saflığı yüceltilmesi gereken özelliklerdir. Eğitim, çocuğun organik ve doğal gelişimini bozmayacak şekilde verilmelidir. Rousseau'ya göre aslında eğitim bir tür eksiltme sürecidir, yetişkindeki kusurların nedeni de hatalı eğitimden kaynaklıdır (Kabasakal Badamchi, 2017).

J.Locke'un "Protestan Çocuk Anlayışı" olarak bilinen görüşü ise çocuğun geleceğin yurttaşı –büyük olasılıkla iş adamı- olarak betimler. Zihni doğuştan boş bir levha olarak kabul eden Locke bu levhanın üzerine yazılacak olanlardan sırasıyla ebeveynleri, öğretmenleri ve devleti sorumlu tutar. Dolayısıyla da çocuğun bilgisizliği, kabalığı, suçu onun değil büyüklerinin sorumluluğuna girecektir. Locke, eğitimi bir ekleme süreci olarak algılar, bu algılayışa göre uygar yetişkini biçimlendirip yetiştirecek olan süreç eğitimidir (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009; Karakuş Öztürk, 2017). Modern eğitimin temelleri de bu görüşlerle şekillenmiş olur.

Tan (1993)'a göre 19. yüzyıldan 20. yüzyıla ve Atlantik'i aşarak Amerika'ya yayılan bu görüşler Batı'da çocuklara yönelik siyasetlerin ve eğitim anlayışlarının biçimlenişinde önemli rol oynamıştır. Çocuğun doğal yapısını bozmadan, toplumsal değişme ve gelişmeden kaynaklanan istemlerle uzlaştırarak yenileştirilmesi, bu bağlamda ele alınan öncül sorunlardan biri olmuştur.

19. yüzyılın sonunda J. Dewey ‘‘Okul ve Toplum’’(The School and Society) ile felsefe, S. Freud ‘‘Düşlerin Yorumu’’ (The Interpretation of Dreams) ile psikoloji alanında aynı soruna çözüm aramışlardır. İkisi de 1899 yılında yayımlanan bu çalışmalarında Batı’da 16. yüzyıldan 20. yüzyıla uzanan çocukluk anlayışlarının sentezini oluşturduklarını ve 20. yüzyılın çocuklukla ilgili tartışmalarını biçimlendirdiklerini ileri sürmüşlerdir (Tan,1993). Ancak bu biçimlenme süreci bu şekilde kabul görerek sonlanmamış bu düşünürlerle paralellik ve zıtlık taşıyan tezlerle çocuk kavramının gelişim süreci devam etmiştir.

Bu gelişime katkı sağlayan isimlerden biri olan Freud, Locke’a karşı ve Rousseau’ya benzer olarak zihnin doğuştan boş bir levha olmadığını düşünmektedir. Doğal gerçekler göz önüne alınmazsa kişilik bozukluklarının ortaya çıkması olasıdır. Ancak Freud’un çocukla anne-babası arasındaki etkileşimlerin yetişkin kişiliğini belirlemedeki önemini göstererek de Rousseau’ya karşı ve Locke’a benzer bir tavır aldığı görülmektedir (Tan,1993).

Dewey’ de felsefi çerçevede, çocuğun ruhsal gereksinimlerine gelecek açısından değil, şu anda ne olduğu açısından yaklaşılması gerektiğini vurgulamıştır. Dewey’e göre, çocukluğun gerçek içgüdüleri ile gereksinimleri benimsenir ve yalnızca bunların ortaya çıkarılıp geliştirilmesi için uğraşılırsa yetişkin yaşamının disiplini ve kültürü de kendiliğinden gerçekleşecektir (Tan,1993)

Çocukluk kavramının tarihsel gelişimini genel hatlarıyla özetleyecek olursak çocukluğun ayrı bir yaşam dönemi haline gelmesinin ekonominin tarımdan sanayiye kayması, orta sınıfın gelişmesi, ailenin yapısının ve rolünün değişmesi, çocuk ölümlerinin azalması, boş zamanların artması, ebeveyn-çocuk ilişkisinde duygusal bağın önem kazanması gibi nedenlere bağlı olduğu söylenebilir. Aydınlanma çağı filozofları çocukluk anlayışı ve çocukluğun eğitimi ile ilgili yeni görüşler ileri sürmüşler böylelikle farklı, özgün, durağan değil gelişim halinde olan bir çocukluk anlayışı ortaya koymuşlardır. Aynı zamanda çocuk bilimsel araştırmanın konusu olmaya da başlamış ve bugün çocukluğu, ergenliği ve yetişkinliği birbirinden ayırmamızı sağlayan gelişim dönemleri ortaya çıkmıştır (Onur,1993).

Toplumun eğitilmiş iş gücüne ihtiyaç duyması ile beraber çocukluğun algılanmasında ve yaşanmasındaki en büyük değişimin eğitim alanında meydana geldiği görülür. Ayrı bir çocukluk kavramının ortaya çıkması ile beraber okullar yaşlara göre ayrılmış ve okula giden çocuk sayısı da artmıştır. Ortaçağda çocuklar, ergenler ve yetişkinler bir arada eğitim görürken çocukluk kavramı geliştikçe okul sistemi de kendi içinde çocuğun gelişim dönemine göre kademelere ayrılmaya başlamıştır. 6-12 yaş arasındaki çocukların okula gidiyor olması onları yetişkinlerin talep ve baskılarından korumaya başlamış, çocuklar için kendi sosyal ortamlarını kurma ve yeni beceriler geliştirme ortamı oluşturmuştur. Bu gelişmelerle çocuğun ebeveynlerine ait bir nesne olarak görüldüğü çağlar geride bırakılmıştır (Onur,1993).

Çocukluğun hiçbir şekilde tanınmadığı bir çağdan, hukuksal, toplumsal, eğitsel kurumlar içinde korunmaya alınan bir çocukluk kavramına geçiş tam dört yüzyıl sürmüştür. Çocukluğun kurumsallaşmasının ilk evrensel belirtisi ilköğretim yaşantısı en son göstergesi de 'Çocuk Hakları' hareketidir (Onur,1993). Bu hareket çocuk istismarı, çocuk sömürüsü gibi kavramların yaşanan ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel gelişmelerle beraber sürekli olarak yeniden tanımlanmasıyla, kavramsal açıdan ve içerik olarak sürekli değişmekte ve gelişmektedir.

Çocukluk insanoğlu için bir keşiftir; Aslında çocuk hep vardır ama yeni olan çocukluktur. (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu 2009; Karakuş Öztürk 2017; Onur, 1993).

Çocukluğun yüzyıllardır süren algılanma ve tanımlanma süreci henüz sona ermiş değildir. Onur(1993), geçmişte yetişkinlikle birleşik uzun çabalar sonucu ayrılan çocukluğun şimdilerde yeniden yetişkinlikle birleştiğinin ileri sürüldüğünü aktarmaktadır. Yetişkin kıyafet ve uğraşlarının minyatürleri ile yaşantı geliştiren çocukların aynı zamanda yetişkin dünyasının sorunlarına da ortak olduğu belirtilmektedir. Bu sorunlara bağlı birçok suç çeşidi çocuk ve ergenler arasında yayılarak artış göstermektedir.

Modern toplum çocukları gelişim kapasitelerinin çok üstünde beklentilere sokmaktadır. Çok yönlü beceriye sahip birey algısı ebeveynlerce epey yanlış yorumlanmakta ve temel becerileri gelişmiş bireyler yerine yarışma becerileri

gelişmiş hırslı ve hırpalanmış bireyler yetiştirilmektedir. Çağdaş toplumun çocukları daha erken yaşlarda daha fazla şey yapmaya ve başarmaya zorlamasının çocuklara çocukluklarını yaşayamamaya mal olduğunu belirtilmektedir. (Onur, 1993; Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009; Karakuş Öztürk, 2017). Çocukları üzerlerinde oluşan baskıdan kurtararak gelişim düzeylerine uygun şekilde başka dünyalara, duygulara kapılar açan en uygun ve ulaşılabilir materyaller ise çocuk edebiyatına aittir. Bu nedenle edebiyat ve çocuk ilişkisine çocukluk kavramının yaşadığı gelişimsel süreç göz önüne alınarak daha dikkatli bakılmalıdır.

Edebiyat ve çocuk

Edebiyat, insanın, günlük hayatında karşılaşabileceğinden daha fazla deneyime, sevince, acıya, mutluluğa, farklı bakış açılara en açık, anlaşılır ve kolay şekilde ulaşılacak bir sanat dalıdır. Sanat ve sanatçı insana başka hayatları sadece göstermekle kalmaz, insanı o hayatlara ait bambaşka duygu ve durumlarla tanıştıırıp kaynaştırır (Karakuş Tayşi, 2019).Sanat insan için başka dünyalara açılan yeni bir penceredir. Kavcar (1999) toplumundakilerin özlemlerini, ihtiyaçlarını en iyi duyumsayan ve sezen kişiler olan sanatçıların, duyarlığı, düşünüşü ve yorumlayışı ile dikkat çektiğini ve diğer insanlardan ayrıldığını dile getirir. Sever (2008) bu bağlamda edebiyatın da insanlara sanatçı duyarlığı ile kurgulanmış bir yaşam sunduğunu ve insanların yaşam ve insan gerçekliğine sanatçının penceresinden bakabilmeyi sağladığını ifade eder.

Yaşamda var olan her şeyin bir çocuğun gözüyle canlanıp ve çocuğun kalbinde yer ederek hayata bakış açısını geliştiren, hayal gücüyle öğrenme isteğini hızlandıran öykü, masal, oyun vb. biçiminde yeniden anlatılmaya başlanan çocuk edebiyatı, yakın zamanlara kadar önemi keşfedilmemiş bir edebiyat alanıydı. Çocukluk döneminin bireylerin hayatında ve hafızasında çok önemli bir yere sahip olmadığı, çocuğun bilgi birikiminin az olacağı düşüncesi, çocuk için oluşturulacak edebiyat eserlerin yapılanmasını olumsuz şekilde etkilemiştir.

Çocuk kavramının keşfi ve devamlı yeniden tanımlanması çocuğa yönelik edebiyat kavramının da çocukla ilgili diğer olgular gibi onunla birlikte sürekli güncellenmesi durumunu beraberinde getirmektedir. Bu durum da alana katkı sağlamak isteyen araştırmacılara sürekli olarak araştırmak ve güncel çalışmalar ortaya koymak sorumluluğu yüklemektedir

Çocuk edebiyatı ve tarihsel gelişimi

Çocuk edebiyatı, diğer edebiyat türlerinden farklı bir tür değildir. Bu nedenle iyi bir çocuk kitabında sadece ahlaki-etik değerler bulunmamalıdır, kitabın edebî yönünün de olması gerekir. Bu sebeple edebiyat dünyasında çağın ve çocuğun bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek yenilikçi eserlere yer verilmelidir.

Çocuğa üstten bakan bir tavırla ele alınmış bir eser gerçek bir çocuk edebiyatı yapıtı olarak kabul edilemez. Şirin'in (1994) de belirttiği gibi çocuğa sürekli çocuk olduğunu söyleyen ve onu küçümseyen bir edebiyat çocuk dünyasını bütünüyle yansıtamaz (Akt: Sever,2008). Gerçek bir çocuk edebiyatı eseri çocuğun anlam evrenine uygun olarak öğreticilikten uzak bir üslupla onu kendi dünyası içine çekebilmeli her şeyden önce edebi zevk almasını sağlayabilmelidir.

Çocuk edebiyatı, edebiyatın sorumluluk alanı geniş olanıdır çünkü çocuk yazını taşıdığı sanatsal kaygıların yanında hitap ettiği kesimin bilişsel ve duyuşsal durumuna uygun olma zorunluluğu da taşımaktadır. Yani çocuk edebiyatı bireye sanatsal bir bakış açısı kazandırmanın yanında bunu çocuğun anlayıp aynı zamanda anlamlandırabileceği şekilde yapmalıdır. Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en temel zorluğun da bu durum olduğu söylenebilir.

Tarihsel süreç içerisinde çocuk edebiyatı, toplumların toplumsal ve kültürel yapılarına bağlı olarak çocuğu, farklı bakış açılarıyla gözler önüne sermiştir.

Önceleri; çocuk edebiyatı denilince akla çocuklara yönelik çok ağır olmayan basit hikâyeler ve masallar gelirdi. Günümüzde ise çocuğun düşünce ve sanat eğitimine katkı sağlayacak türden; kuralları olan, ayrı bir edebiyatın olması gerektiği evrensel bir gerçeklik olarak benimsenmiştir.

Hem batıda hem de doğuda ortaya konan çocuk edebiyatı ürünlerinde sevgi, dürüstlük, ahlak gibi temalar hep ön plana çıkmıştır. Çocuk edebiyatında Charles Perrault'un *Peri Masalları*, son yüzyılın en ünlü çocuk kitabı yazarı olan Jules Verne'in eserleri bugün bile çocuklar tarafından büyük bir ilgiyle okunmaktadır.

Çocukların ilgisini çeken, onların yeteneklerini göz önünde tutan kitapların hazırlanmasına ve başta roman olmak üzere kaleme alınan düz yazı türlerine ülkemizde ancak Tanzimat döneminde başlanmıştır ve bu çalışmalar öncelikle

çevirilerle olmuştur. Yerli ve özgün eser örnekleri verilmeden önce çeviriler yoluyla taklit olanlar ortaya konmuştur. Dünya çapında bilinen “çocuk klasikleri” sayı olarak az olduğundan bunların dilimize çevrilmesi de çok bir zaman almamıştır. Bu alandaki ilk çeviriler arasında Vakanüvis Lütfi'nin *Gülliver'in Seyahatnamesi* (Jonathan Swift,1872) Mehmet Emin'in J.Verne'den çevirdiği *Merkez-i Arza Seyahat* (80 Günde Devr-i âlem, Jules Verne, 1883) gibi örnekler sayılabilir. Bahsedilen çevirilerin çocuk edebiyatımıza büyük bir katkı sağladığı da yadsınamaz bir gerçektir.

Tanzimat ve devamındaki Servet-i Fünûn dönemlerinde roman türünün ilk örneklerini görülmesine rağmen, çocuklar için yazılmış romanlar, ancak II. Meşrutiyetin ilânından sonraki dönemlerde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde çıkarılan Şûrâ-yı Ümmet (1908) gazetesi ve Tedrisât-ı İptidaiyye Mecmua'sında çocuklara yönelik yazılmış örneklere rastlanmaktadır. Ayrıca sözü edilen gazete ve dergilerde masal ve hikâye türündeki edebiyat ürünlerinin çocuk eğitimi ve öğretimine olumlu anlamda katkıları olacağı tartışılmıştır. (Baş, 2015; Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)

Tanzimat'tan sonra çocuklara yönelik çıkarılan gazete ve dergi yayıncılığında özellikle de İkinci Meşrutiyeti takiben gözle görülür bir hareketlenme olmuştur. Yeni kuşakları pedagojiye göre yetiştirebilme kaygısı, çocuk eğitimi ve öğretimine verilen önemi artırmıştır. Bu dönemin en önemli eğitimcilerinden biri olan Satı Bey (1881–1969)'in yol açmasıyla beraber birçok yazarın çocuklar için şiirler ve dergiler yayımladığını görülmüştür. İbrahim Alaaddin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler*, Tevfik Fikret'in *Şermin* adlı yapıtları bu dönemde yayımlanmıştır.

Çocuk eğitiminin önemli hale gelmesi, yazarların yalın bir dil kullanmaya çalışmaları II. Meşrutiyet döneminde, Milli edebiyat dönemine girilirken ortaya çıkan önemli gelişmelerdendir. Ziya Gökalp'in halk edebiyatı kaynaklarına yönelmesi Ömer Seyfettin'in çocukların kolaylıkla anlayabileceği yalın bir dil kullanarak ortaya koyduğu öyküleri hem çocukları hem yetişkinleri etkilemiştir. Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi yazarların yetişkinler için yazdıkları romanlardan bazıları çocukları da etkilemiştir. (Baş, 2015; Temizyürek, Şahbaz ve Gürel, 2016)

Cumhuriyetin ilk yıllarında, eğitime çok büyük önem verilmiştir. Bu dönemde özellikle Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar, Aka Gündüz gibi yazarların eserleri Türk çocuklarının roman ve öykü eksiklerini bir ölçüde gidermiştir. Arap alfabesinin bırakılıp Latin alfabesine dayalı Türk harflerine geçiş ile (1928) şiir alanında da önemli gelişmeler olmuştur. Örneğin; Mehmet Necati Öngay, *Sevgi Bahçesi* (1963), Fazıl Hüsni Dağlarca, *Açıl Susam Açıl* (1967) *Elma Ağacı* (1971) vb. eserleri ile Türk şiirine yeni bir boyut kazandırmıştır. Aynı dönemde roman ve çocuk romanı alanlarında da önemli sayılabilecek gelişmeler olmuştur. Bu alanın ilk önemli eserlerinden Mahmut Yesari'nin *Bağrı Yanık Ömer'i*(1930), Reşat Nuri Güntekin'in *Kızılçık Dalları* (1932) 1930'lu yılların çocuk edebiyatı açısından önemli eserleridir.

Roman ve öyküden daha köklü bir geçmişi olan ve toplumların yüzyıllar boyunca eğitim ve eğlence gereksinimlerini karşılayan halk masalları da ayrıcalıklı yerini hâlâ korumaktadır. Halk masallarını derleme çalışmaları da 1940'lı yıllardan sonra hız kazanmıştır. Bu dönemde Nâki Tezel'in *Çocuk Masalları* (1943), Eflatun Cem Güney'in *Dertli Kaval*(1945) isimli eserleri çocukların hayal gücünü geliştiren, çocuk edebiyatına katkı sağlayan önemli yapıtlar arasındadır.

1979 yılının "Uluslararası Çocuk Yılı" olması, toplumun her kesiminin çocuk edebiyatına olan ilgisini artırmıştır. Ayrıca son dönemlerde ülkemizde geçmişe kıyasla sevindirici bir gelişme olarak çocuk kitapları yayımlayan yayınevlerinin sayılarında gözle görülür bir artış olduğu görülmektedir. Özellikle okul öncesi çağına yönelik kitaplar, günümüzde en çok ihtiyaç duyulan eserler arasına girmiştir.

Çocuk algısı ve çocuk gelişimi konusundaki gelişmelerin dünyada ve ülkemizde artış göstermesi, nitelikli çocuk edebiyatına ilgi duyan araştırmacıların sayılarının artması gibi olumlu gelişmeler sayesinde hem piyasadaki çocuk edebiyatı eseri sayısında artış gözlenmekte hem de bu sayıca fazla envanter arasından doğru olanı seçebilmede yardımcı olacak rehber çalışmalar bunlarla doğru orantılı şekilde artmaktadır.

Çocuk edebiyatı tarihsel süreçteki gelişimine bağlı olarak zamanla öğretim programlarında da yer almaya başlamıştır

Türkçe öğretim programlarında çocuk edebiyatı

Türkçe öğretim programlarının çocuk edebiyatından yararlanma açısından aşamalı bir gelişim gösterdiği gözlenmektedir. İlk dönem programları daha çok öğrencilere Türkçeyi sevdirmeye, okuma alışkanlığı kazandırma, Türk ve dünya edebiyatının örneklerinden yararlanmayı esas almıştır.

1929 Türkçe Öğretim Programından bu yana çocuk edebiyatından seçilen metinlerin kullanımına yönelik esas ve usuller tüm programlarda mevcuttur. İlk programlarda diyalog temelli metinleri öğrencilere yüksek sesle okutmaya dair uygulamalar da bulunmaktadır. 1-5. sınıflara yönelik programlarda edebi tür bilgisine olması gerektiği gibi değinilmemiştir. Burada amaç okuma alışkanlığı zemininin hazırlanmasında çocuk edebiyatının tüm imkânlarından azami miktarda faydalanabilmektir. 6-8. sınıflarda öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmaları hedeflenmiştir.

Kitapların öğrenci seviyesine uygunluğu 1936 Programında vurgulanmıştır. 1948 Programı ile birlikte konular ve türler sınıflara göre derecelendirilmiştir.

1981 Programından sonra çocuk edebiyatı ürünleri temel dil becerileri esas alınarak sınıflandırılmıştır.

2018 Türkçe programında ise çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanmaya yönelik hazırlıklar dört temel dil becerisine (dinleme, okuma, yazma ve konuşma) kazanım olarak dâhil edilmiştir. Bazı belirsizlikler içermekle birlikte son programda türlere yönelik bir sınıflama bulunmaktadır. Önemli başka bir nokta da çocuk edebiyatı ürünlerinin öğrencilere seviyelere göre sınıflandırılarak sunulmasıdır.

Programlarda edebi ürünlerin tasnifi ve seviyelere göre sınıflandırılması açısından çeşitli adımlar atılmış olsa da öğrenciler, ebeveynler ve eğitimciler açısından tam bir somutlaştırmanın olmadığı açıktır. Edebi ürünlerin tasnifi ve seviyelere göre sınıflandırılmasının somutlaştırılması konusundaki bu eksiklikler bu ürünlerin değerler ve duyarlık eğitimi gibi bağlamlardan incelenmesini de zorlaştırmaktadır. Bu sebeple önce duyarlık kavramını detaylı olarak incelemek daha sonra da edebi ürünlere kavrama uygunluğu açısından bakmak gerekmektedir.

Duyarlık

Duyarlık ve duyarlık eğitimi süreci

Duyarlık, güncel Türkçe Sözlük'te “duyarlı olma durumu, duygunluk, hassaslık” olarak tanımlanmıştır. Aslan'a (2013) göre duyarlık, bireyin kendi hayatının ve ait olduğu dünyanın dışından durumlarla da ilgilenebilmesi bu durumları umursaması, sezinmesi ve değerlendirebilmesidir. Ayrıca bu uyaranlara karşı açık ve uyanık olması, tepkide bulunması, başka insanların yaşadıklarından etkilenmesi bu durumları görmezden gelmemesi; diğer insanların yaşadığı duygu durumlarını duyumsayabilmesi ve empati yoluyla anlamaya çalışmasıdır.

Duyarlık kavramı içinde bulunduğumuz çağda ön plana çıkan bireyci tutum sebebiyle daha çok önem kazanmıştır. Kavramın geliştirilebilmesi için kalıcı ve zorlayıcı çabalara dayanan bir sürece ihtiyaç vardır. Sürecin kalıcı olabilmesi de bireyi etkileyen uyarıcıların ilk çocukluk evresinden itibaren düzenlemesine bağlıdır. Bu uyarıcılardan en önemlilerinden biri çocuk edebiyatı yapıtlarıdır. Öğretici ve üstten bakan bir dile sahip, sürekli benzer konulara değinen farklı anlam dünyalarının kapılarını açmayı denemeyen çocuk edebiyatı eserlerinin bireye duyarlık eğitimi açısından hiçbir katkısı olmayacaktır.

Aslan (2013), estetik ve örtük bir duyarlık eğitimi sürecini şöyle özetler; okur kahramanla özdeşim kurduktan sonra kurguda var olan olaylar karşısında mutluluk, kaygı, korku, heyecan gibi duygular yaşar ve eserin anlam evrenine girmiş olur. Böylece duyumsaması kolaylaşır. Yazarların duyarlık eğitimi sürecindeki en önemli görevleri okuru evrensel değerlere duyarlı kılacak kurgular oluşturmak ve bunu yaparken de duygu algılarını etkileyecek söz varlığını kullanmaktır. Alamdar ve Süngü (2017) ise duyarlık eğitiminin amacını insani değerleri, çocuğun gelişimsel özelliklerini ve yaşını dikkate alarak oluşturulan bir kurguyla çocuğa sezdirmek ve çocukta o konu ile ilgili duyarlık oluşturmak olarak tanımlamaktadır.

Duyarlık eğitimi ve çocuk edebiyatı

Çocuğun toplumsal ve evrensel değerleri içselleştirip benimseyebilmesi ve özümseyebilmesi yani duyarlık yeteneğini edinebilmesi için olayları duyularıyla

da algılayabilme becerisi geliştirmesi gerekir (Karakuş Tayşı, 2019). Bu becerinin geliştirilmesi sırasında ihtiyaç duyulan en önemli araç ise temel amacı kişilerin duyularını harekete geçirmek olan sanatsal uyarıcılardır. Amaçları belli değerleri dikte ederek yerleştirmek olmayan bu uyarıcılar aksine okura estetik hazlar yaşatırken okuru karşılaştırdığı yeni olay, durum ve duygular sayesinde örtük duyarlık eğitiminin gerçekleşmesine katkıda bulunurlar. Nitelikli ocuk edebiyatı eserlerinin duyarlık eğitiminde tam da bu noktada büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

Yaşantı ve deneyim geçmişleri sınırlı olan çocukların evrensel ve içinde buldukları topluma ait evrensel değerleri zmseyebilmeleri ve bunu bir davranış şekline dönüştürebilmeleri, diğer insanların duygu ve düşüncelerine, yaşadıklarına ve de yaşayış şekillerine duyarlı olabilmeleri açısından önem taşımaktadır (Aslan, 2013). Nitelikli olarak kabul edilen ocuk edebiyatı da örtük ve estetik duyarlık eğitiminin doğasına uygun özelliklere sahip olduğu için duyarlık eğitimi sürecinde etkili olarak kullanılabilir bir araçtır. Çünkü ikisinde de ğreticilik değil sezdirme ve duyumsatma esastır.

Nitelikli ocuk edebiyatı eseri her şeyden önce çocuğa görelilik ilkelerine uygun olmalı bu uygunluğu sağladıktan sonra duyarlık eğitimine katkı sağlayıp sayılamayacağına bakılmalıdır. Sever (2008)' e göre çocuğa görelilik, çocuğun ilgi ve gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde bulundurmak ve ortaya konulan eserin bunlarla uyurması için abalacaktır. Çocuğa görelilik ve çocuksuluk arasındaki fark iyi idrak edilmeli bu iki kavram birbirine karıştırılmamalıdır. Çünkü çocuksuluk çocuğa göreliliğin aksine dilin çok ilkel bir şekilde kullanılmasına ve çocuğun anlam evrenine tepeden bir bakışla yaklaşılmasına sebep olur.

Çocuksu bir yaklaşımla yazılmış bir eserin de duyarlık eğitimine katkıda bulunması mümkün değildir. Dilidüzgün (2007) bu sebeple çocuklara kitap seçilirken dikkatli olmanın ebeveynlerin ve öğretmenlerin zorunlu bir görevi olduğunu belirtir çünkü çocuğun duyarlı bir düşünce yapısına sahip olabilmemesinin yolu nitelikli kitaplardan geçmektedir. Çocuğa verilmesi gereken pek çok olumlu duygu, davranış şekli ve toplumsal değer, duyarlık eğitimi kitaplar aracılığıyla daha etkili olarak verilebilir

Gülten Dayıoğlu

Hayatı

1935 yılında Kütahya'nın Emet ilçesinde doğmuştur. Öğreniminin bir bölümünü Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapmış İstanbul'da Atatürk Kız Lisesini bitirmiştir. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okumuş ve dışardan sınavlara girerek ilkokul öğretmeni olmuştur. On beş yıl öğretmenlik yaptıktan sonra 1977 yılında istifa ederek mesleği bırakmıştır.

Yazarlığın yanında, Türkiye'nin çeşitli yerlerinde okullar, sivil toplum örgütleri, çeşitli kültür kuruluşları, belediyeler vb. tarafından düzenlenen söyleşi ve imza günlerine katılarak, okuyucularıyla buluşmaktadır. Eserleri lke çapında eğitim fakültelerinde yüksek lisans ve doktora tezlerine konu olmaktadır.

Romanları, ykleri, radyo ve televizyon oyunlarının yanı sıra yurtdışındaki işçi çocuklarının eğitim ve öğretim sorunları ile ülkemizdeki ilköğretim düzenini inceleyen araştırmaları bulunmaktadır. 1965'den bu yana zaman zaman bu konularla ilgili Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde yazmıştır. Hala çeşitli dergilerde söyleşileri yayınlanmaktadır.

Yurtiçi ve yurtdışında katıldığı çeşitli oturumlarda, eğitim öğretim sorunları ve çocuk- gençlik edebiyatı ile ilgili olarak elliyi aşkın bildiri sunmuştur ve sunmaktadır.

İlkokul nc sınıfta, öğretmenin yazarlık yeteneğini keşfetmesiyle, yazma bilinci edinmeye başlamıştır. On beş yaşındayken, bir yks, Afyon'da yerel bir gazetede (1950) yayınlanmıştır. İlk kitabın basımı, 1963 yılında gerçekleşmiştir. Bahıvanın Oğlu adıyla okuyucuya sunulan bu kitap, çocuklar için yazılmıştır. O zamandan beri (1963-2007) kesintisiz olarak, yeni baskılarla kuşaktan kuşaa aktarılan seksen beş kitap yazmıştır. Bu eserler, 7 -18 yaş arası, çocuk ve gençlik düzeyine göre yazılmış, öykü ve romanlarla gezi kitaplarından oluşmaktadır. Ayrıca yayınlanmış ve yayına hazır, yirmiyi aşkın radyo ve televizyon oyunu bulunmaktadır. Eserlerinin bir bölümü, çeşitli kurumlarca ödüllendirilmiştir. Bir bölümü de yabancı dillere çevrilmiştir

Eserleri ve çocuk edebiyatındaki yeri

Gülten Dayıoğlu gerek çocuk kitaplarında gerek ilk gençlik dönemi kitaplarında eğitimin belirli dönemlerle sınırlandırılmaması gerektiğini düşünmektedir. Çünkü eğitimin insan hayatının başlangıcından sona erişine değin devam ettiğine inanmaktadır. Ancak eğitimin en etkili olduğu dönemin ise çocuk ve gençlik dönemi olduğunu düşünmektedir. Çocuk ve gençlerin toplum içinde yaşamayı öğrenmesini sağlayan çocuğa birey olma bilincini, toplumsal değerleri ve kültür birikimini eğitim aracılığıyla kazandırılabilereğini düşünür.

Yazar, çocuk ve gençlik kitaplarında eğitimin, belli bir duyarlılık ve sorumluluk bilinci ile saptanması gerektiğini savunur. Çocuğun eğitimle donanımlı çağdaş ve değişik görüşlere açık bir biçimde toplumsal değerlerin de dışına çıkmadan eğitilmesi gerektiğini vurgular. Çocukların ve gençlerin kimliklerine baskı yapılmadan, kendi özgür iradeleri ile hayatı tanımaya çalışmalarına fırsat verilmesi gerektiğini düşünür. Gülten Dayıoğlu, genellikle çocuk ve gençlik kitaplarında, yaşamın içinde çeşitli sorunların çözümlerini çocuğa tanıtmak olduğunu, çocuğa ev ve okul yaşamı ile ilgili öğütler verildiğini, bu öğütlerin genellikle yazarların kendi deneyimlerinden kaynaklandığını ve çocukların kimliklerine bir çeşit vize konulduğunu düşünmektedir. Ancak verilen öğütlerin sürekli olarak çocuklara sevgi, saygı, çalışkanlık, dürüstlük gibi herkesin bildiği kavramlarla donatıldığını hatta baskı düzeyine vardığını söyler. Ancak toplumda bu öğütler fazla tutulmadığı için çocuklar, yaşanan gerçekte verilen öğütler arasındaki çelişkiyi çok erken yaşlarda algılamaya başlarlar.

Problem Durumu

Edebiyat, dilin en yetkin kullanılış örnekleriyle okuyucuyu başkalarının deneyimine ortak eden bir sanat dalıdır (Sever,2008). Çocuk edebiyatı ise edebiyat dalları arasında sorumluluk alanı en geniş ve kapsamlı olanıdır. Çünkü çocuk edebiyatının okuyucuya sadece edebi zevk vermesi yeterli görülmemektedir. Bunun yanı sıra çocuğun gelişim düzeyine uygun olması, çocuğa evrensel ve toplumsal değerleri aşıl原因an iletilerle kurulması bunları yaparken de çocuğa üstten bakan bir üslup değil çocuğun dünyasına ait bir dil kullanması gerekmektedir.

Nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinin taşınması gereken özelliklerin önemi, çokluğu ve karmaşıklığı bu alanda yapılacak çalışmalarla ilgili ihtiyaç doğurmuş, alanla ilgilenen pek çok araştırmacıyı bu noktalara yöneltmiştir. Alanyazında çocuk edebiyatı eserinin çocuğa göre olup olmadığı, okuyucunun bireysel ve toplumsal gelişimine katkısı, değer aktarımı ve eğitiminde faydalı olup olmadığı sorularına cevap arayan birçok araştırmaya rastlanmaktadır. (Demircan, 2006; Erdal, 2009; Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş, 2011; Karaca ve Temizyürek, 2017; Taşdemir, 2005; Yıldırım ve Dinç, 2017)

Edebiyat, toplumsal bir kurumdur ve toplum yapısındaki değişikliklerle bağlantılı olarak değişimler gösterir. Çünkü edebiyat ürünleri yaşamı yansıtan yanı sıra yaşamı biçimlendirme işlevine de sahiptir. Böylelikle okuyucuları dolayısıyla da toplumu derinden etkiler (Kavcar, 1999). Çocuk edebiyatı da edebiyatın kendisi ile benzer olarak toplumsal gelişmelerle etkileşimli bir süreç izlemektedir. Bu sebeple çocuk edebiyatı eserinin çağın ihtiyaç ve gelişmelerine uygun nitelikler taşınması gerekmektedir. Çünkü çocuk edebiyatı her şeyden önce edebiyattır ve bu nedenle çocuk edebiyatçısı da edebiyatın temel işlevlerine uygun hareket etmelidir.

İçinde bulunulan çağın en büyük sorunlarından biri de her alanda ön plana çıkan ve toplumsallığı tehlikeye sokan bireyci anlayıştır. Hayatın gerçekliklerinden kopuk olarak yetişen bireyler kendilerini ve ülkelerini geliştirip yaşatmakta zorluk çekeceklerdir. Bu duruma çözüm olarak kullanılacak en ulaşılabilir ve işlevsel araç edebiyattır. Kavcar' ın (1999) da belirttiği gibi edebiyatın temel işlevlerinden biri insan kişiliğini değiştirme ve geliştirmedir. Bu işleve duyguları geliştirme, duygu ve düşünce arasında sağlıklı bir denge kurma da denilebilir. Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi arasındaki ilişki de tam bu noktada devreye girmektedir.

Duyarlık, güncel Türkçe Sözlük'te "duyarlı olma durumu, duyunluk, hassaslık" olarak tanımlanmaktadır. Bireyin hiç yaşamadığı olaylar karşısında da empati kurabilme becerisi olarak da tanımlanabilir. Çocuk edebiyatı alanında da çocuğun okuduğunda yaşamla ilişkilendirebileceği eserler üretilmelidir (Alamdar ve Süngü, 2017). Aslan 'ın (2013) tanımladığı örtük duyarlık eğitimi sürecinde (sensitivity training) ise çocuk edebiyatı eseri vasıtasıyla bireyi yaşamdaki

durumlarla karşılaştırabilecek nitelikteki iletiler eğitmek istedikleri duyuları okura duyumsatıp okuru kendi anlam evrenine çekerek estetik bir süreçten geçirmelidir.

Alanyazında çocuk edebiyatı eserlerinin duyarlık eğitimine uygunluğunu inceleyen araştırma sayısı fazla değildir. Aslan (2013), duyarlık ve düşünceyi geliştirmede çocuk edebiyatının etkisini ortaya koymuş, Alamdar ve Süngü (2017), Nazım Hikmet'in Sevdalı Bulut adlı kitabındaki masalları duyarlık eğitimi bağlamında incelemiş, Karakuş Tayşi (2019), Sevim Ak'ın öykülerini duyarlık eğitimi bağlamında incelemiş, Aslan (2019), çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi arasındaki ilişkiyi daha kapsamlı bir şekilde ele almıştır.

Dünya ve Türk çocuk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinin de alandaki yeri ve önemini inceleyen birçok araştırma bulunmaktadır. Ancak yapılan alanyazın taraması sonucu Dayıoğlu'nun eserlerinin duyarlık ve duyarlık eğitimi bağlamında ve değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada yazarın çocuk edebiyatı alanında verdiği eserlerden seçilen beş tanesi duyarlık eğitimi açısından incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Duyarlık kavramı içinde bulunulan çağda ön plana çıkan bireyci tutum sebebiyle daha çok önem kazanmıştır. Kavramın geliştirilebilmesi için kalıcı ve zorlayıcı çabalara dayanan bir sürece ihtiyaç vardır. Sürecin kalıcı olabilmesi de bireyi etkileyen uyarıcıların ilk çocukluk evresinden itibaren düzenlemesine bağlıdır. Bu uyarıcılardan en önemlilerinden biri çocuk edebiyatı yapıtlarıdır. Öğretici ve üstten bakan bir dile sahip, sürekli benzer konulara değinen farklı anlam dünyalarının kapılarını açmayı denemeyen çocuk edebiyatı eserlerinin bireye duyarlık eğitimi açısından hiçbir katkısı olmayacaktır. Yapılan alanyazın taraması sonucunda duyarlık kavramı ve çocuk edebiyatı ilişkisini inceleyen çalışmaların sayılarının çok az olduğu görülmüştür.

Bu araştırmanın amacı, Gülten Dayıoğlu'nun çocuk edebiyatı alanında verdiği eserlerindeki iletilerin duyarlık eğitimi açısından niteliklerini tespit etmektir.

Bu amaca yönelik "Gülten Dayıoğlu'nun çocuk edebiyatı alanındaki eserlerindeki iletilerde duyarlık eğitimiyle ilgili hangi duyarlık kavramları

bulunmaktadır?” şeklinde bir problem cümlesi oluşturulmuş ve bu probleme cevap aranmıştır.

Çağın gereklilikleri açısından büyük önem taşıyan bu kavramın öncelikle mevcut çocuk edebiyatı eserlerinden başlayarak irdelenmeye başlaması ve irdeme işlemini kolaylaştıracak bir şablon oluşturulması gerekmektedir. Araştırma, kullanılan inceleme yöntemi, ortaya konan yorumlayıcı veriler açısından yol gösterici bir örnek olabilmesi açısından önem taşımaktadır.

İkinci Bölüm

Bu bölümde, çalışmada kullanılan model, araştırmanın çalışma grubuna yönelik bilgiler, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi süreci ele alınmıştır.

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, araştırmanın uygulanması ve toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmaların hepsi anlamın nasıl kurulduğuyula insanların hayatlarını ve dünyalarını nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgilidir. Temel nitel araştırmanın öncelikli amacı da bu anlamları açığa çıkarıp yorumlamaktır (Merriam, 2013).

Bu desenin tercih edilme sebebi de Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinden elde edilen verilerin nitel bir yaklaşımla yorumlanıp değerlendirilmesini sağlamasıdır.

Evren ve Örneklem

Gülten Dayıoğlu'nun beş ayrı kitabındaki öykü ve masalların iletilerinin duyarlık eğitimi açısından incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada 5 kitap, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu kitapları belirlemek için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bu örneklemede önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Ölçüt ve ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir veya önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi tercih edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmada örneklem belirlenirken öğretmen ve öğrencilerden görüş alınmış ve Gülten Dayıoğlu'nun yaş sınıflaması açısından 10 yaş ve üzeri için uygun kabul edilen kitapları ölçüt alınarak onlardan üzerinde çok az çalışılmış ya da hiç çalışılmamış olan beş tanesi seçilmiştir.

Araştırmada incelenen kitaplar ve yayınevleri Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1

Araştırmada Kullanılan Kitaplar ve Yayınevleri

Sıra No	Kitap Adı	Yayınevi
1	Gizemli Güvercin	Altın Kitaplar Yayınevi
2	Suna'nın Serçeleri	Altın Kitaplar Yayınevi
3	Ganga	Altın Kitaplar Yayınevi
4	Işın Çağı Çocuklar	Altın Kitaplar Yayınevi
5	Dünya Çocukların Olsa	Altın Kitaplar Yayınevi

Verilerin Toplanması

Veriler, temel nitel araştırmada görüşme, gözlem ya da doküman analizi yoluyla toplanabilir (Merriam, 2013). Bu araştırmanın verileri doküman incelemesiyle elde edilmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Kitaplar, kategori sistemi esas alınarak analiz için tek tek okunmuştur. Duyarlık eğitimiyle ilgili iletiler belirlenen kategorilerin altına yazılmıştır. Verileri analiz etmek için içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleşir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmacı, içerik analizinde alanyazında var olan bir kodlama sistemini kullanabilir.

Eğer yoksa kendisi bir kodlama sistemi geliştirebilir veya var olan bir kodlama sistemine olabilecek kodları da ekleyerek ihtiyaç duyduğu verileri elde edebilir (Smith, 2000: Akt Özden ve Cavlazoğlu, 2015: 45). Bu çerçevede verilerin kategorize edilmesinde Aslan'ın (2013, 2016), Alamdar ve Süngü'nün (2017) ve Karakuş Tayşi 'nin (2019) çalışmaları dikkate alınmıştır.

Kategoriler şu şekildedir:

1. Dilsel duyarlık
2. İnsana, insan mutluluğuna duyarlık
3. Kadına duyarlık
4. Aşka-sevgiye duyarlık
5. Hayvanlara duyarlık

6. Aile bireyelerine duyarlık
7. Barişa duyarlık
8. İyilik yapmaya duyarlık
9. Paylaşmaya duyarlık
10. Toplumsal huzura duyarlık
11. Yardımlaşmaya duyarlık
12. Emeğe ve alışkanlığa duyarlık
13. Yoksul insanlara duyarlık
14. Hakka, hukuka, adalete duyarlık
15. Temel yaşam ihtiyaçlarına duyarlık
16. Bilime duyarlık
17. Sanata duyarlık
18. Doğaya duyarlık
19. Sağlığa duyarlık
20. Kişiye zgu özelliklere duyarlık
21. Özgüvenli olmaya duyarlık
22. zgürlüğe duyarlık
23. Mesleklere karşı duyarlık
24. Dürüst olmaya karşı duyarlık
25. Kitap okumaya karşı duyarlık
26. Ölüme karşı duyarlık
27. Arkadaşlığa-dostluğa karşı duyarlık
28. İnsan ilişkilerine karşı duyarlık
29. Umutlu olmaya karşı duyarlık
30. Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlık
31. Dünya tarihine duyarlık

32. İnsani duygulara karşı duyarlık
33. Toplumsal normlara karşı duyarlık
34. Çocukluk özelliklerine karşı duyarlık
35. Özverili olmaya duyarlık.

Verilerin Analizi

Duyarlık kodları tablolarda gösterilirken yukarıda verilen sayılar kullanılmıştır. Kitaplar, A, B, C, D, E harfleriyle gösterilmiştir.

Öyküler araştırmacı dışında bir alan uzmanı tarafından da okunup belirlenen kategoriler karşılaştırılmış ve farklı tespitlerde ilgili bölümler tekrar okunarak görüş birliği sağlanmıştır. Sonra da bulguların yazılması ve yorumlanmasına geçilmiştir.

Üçüncü Bölüm

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde verilen örneklem üzerinde yapılan analiz sonucunda elde edilen ilişkin bulgular yer almaktadır.

Bulgular

Tablo 2

Gizemli Güvercin Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Kitap Kodu	Kitap Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/Geçme Sıklığı
A	Gizemli Güvercin	1/2/4/6/11/12/20/23/24/28/29/30/32/33/34	1.(20)/2.(20)/4.(15)/6.(20)/11.(5)/12.(10)/20.(15)/23.(10)/24.(20)/28.(25)/29.(10)/30.(10)32.(25)/33.(10)/34.(20)	15/ 215

Tablo 2’de *Gizemli Güvercin* adlı kitapta çocukları duyarlı kılacak konuların metin içinde 215 defa geçtiği görülmektedir. Metinde, en çok dile, insana ve insan mutluluğuna, aile bireyelerine, insan ilişkilerine ve insani duygulara karşı duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır.

Tablo 3

Suna’nın Serçeleri Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Kitap Kodu	Kitap Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/Geçme Sıklığı
B	Suna’nın Serçeleri	1/2/5/6/10/11/12/13/19/20/24/25/27/28/29/30/32	1.(10)/2.(20)/5.(10)/6.(10)/10.(9)/11.(6)/12.(7)/13.(5)/19.(20)/20.(10)/24.(6)/25.(5)/27.(15)/28.(20)/29.(20)/30.(5)/32.(20)	17/198

Tablo 3’te *Suna’nın Serçeleri* adlı kitapta çocukları duyarlı kılacak konuların metin içinde 198 defa geçtiği görülmektedir. Metinde, en çok insan

ilişkilerine, umutlu olmaya, insani duygulara karşı duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır.

Tablo 4

Işın Çağı Çocukları Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Kitap Kodu	Kitap Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/Geçme Sıklığı
C	Işın Çağı Çocukları	1/2/3/5/6/7/ 8/9/11/12/1 4/16/17/18/ 20/21/23/24 /25/32	1.(30)/2.(9)/3.(5)/5.(35)/ .5)/6.(5)/ 8.(5)/ 9.(4)/11.(3)/12.(5)/ 14.(2)/16.(4)/ 17.(2)/ 18.(5)/ 20.(5)/ 21. (4)/ 23.(2)/ 24.(12)/ 25.(2)/ 32(20)	20/167

Tablo 4'te *Işın Çağı Çocukları* adlı kitapta çocukları duyarlı kılacak konuların metin içinde 167 defa geçtiği görülmektedir. Metinde, en çok hayvanlara, insana ve insan mutluluğuna, insani duygulara karşı duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır..

Tablo 5

Ganga Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Kitap Kodu	Kitap Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/Geçme Sıklığı
D	Ganga	2/4/6/12/14/ 15/16/17/18 /19/20/23/2 8/29/31/32/ 33/35	2.(7)/ 4.(2)/ 6.(5)/ 12.(3)/ 14.(3)/ 15.(6)/ 16.(9)/ 17.(5)/ 18.(10)/ 19.(2)/ 20.(30)/ 23.(15)/ 28.(12)/ 29.(10)/31.(30)/32.(25)/ 33.(10)/ 35.(5)	18/189

Tablo 5'de *Ganga* adlı kitapta çocukları duyarlı kılacak konuların metin içinde 189 defa geçtiği görülmektedir. Metinde, en çok dünya tarihine, kişiye özgü özelliklere ve insani duygulara karşı duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır.

Tablo 6

Dünya Çocukların Olsa Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Kitap Kodu	Kitap Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/Geçme Sıklığı
E	Dünya Çocukların Olsa	1/2/4/6/7/9/ 10/12/14/15 /16/17/18/1 9/20/21/22/ 24/26/28/30 /31/32/34	1(20)/2(35)/4.(20)/6.(5)/7(2 5)/ 10.(2)/ 12.(3)/ 14.(3)/ 15.(6)/ 16.(9)/ 17.(5)/18.(20)/ 19.(2)/ 20.(7)/ 21.(3)/ 22.(24)/ 24.(25)/26.(15)/28.(20)/ 30.(10)/31(35)/32.(20)/ 34.(30)	24/344

Tablo 7

Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Gizemli Güvercin Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler

Kitap ve Duyarlık Kodu
Alıntılar A.1.23.28.
<i>"Bizim öğretmen de adımı beğeniyor. Onun adı Candan. Adlarımız benzeşiyor da huylarımız hiç benzeşmiyor, öğretmenim dediği dedik biri. Akli fikri, öğrencilerin sırtına, çuval çuval ödev yüklemekte. Dört yıldır, onun bu kötü huyu yüzünden sınıfça çekmediğimiz kalmadı, ödevleri verip de arkasını aramayan cinsten de değil. Her ödevi, ibini dibini araştırarak denetler. Eksiği gediği, gözüne sokar öğrencinin."</i> (s.9)
A.2.4.20.33.
<i>"Yaptığım işin böyle olumlanmasına pek sevindim. Uğur Bey, öylesine tatlı dilli, öylesine iyimser bir insandı ki! İlk gördüğümde giyim kuşamını, uzun saçlarını biraz yadırgar gibi olmuştum. Ama sonra ona hemen ısındım. Sanırım o da beni sevmişti."</i> (s.36)
A.6.4.
<i>"... derken zil çaldı. Koşup açtım. Bir de ne göreyim! Babaannem karşımda durmuyor mu! Ölçüsüz bir coşkuyla boynuna sarıldım.....Babamla annem de koşup geldiler. Onlar da babaannemle sarmaş dolaş olup özlem giderdiler."</i> (s.78)
A.11.
<i>"Bana yüksünmeden yardım ettiler. Beni anıtlardan birinin önüne kadar götüren bile oldu."</i> (s.41)
A.12.28.29.
<i>"Hangi koşulda olursa olsun, bu ödev yapılacak. Sizler, komşu kapılarını çalacaksınız. İçeriye almayanlar olabilir. Rahatsız ettiğiniz için özür diler, oradan ayrılırsınız. Ama ben yine de umutluym. Size masal anlatanlar olacaktır. Hiç masal derleyemezseniz, kapısını çaldığınız komşularla ilgili olarak edindiğiniz izlenimleri yazarsınız. Bu çalışmalarınızı da masal gibi değerlendireceğim. Yeter ki bu kapı çalma serüvenlerinizi, en başından sonuna dek, tadyyla tuzuyla ve özenle yazıya dökün."</i> (s.14)
A.24.
<i>"Anneciğim, öğretmenimi kandıramam. O komşulardan masal derlememi istedi. Kitaplardan masal kopyalamamı değil."</i> (s.14)
A.28.
<i>"O an komşularımızı gözümün önüne getirmeye çalıştım. Ama başaramadım. Çünkü binada yaşayanları tanıdığım söylenemez."</i> (s.13)
A.30
<i>"Babam, bu pısrık halinden çok yakınırdı. Her fırsatta, 'Korkma oğlum, sen erkeksin. Erkekler hiç bir şeyden korkmaz' diye öğüt verirdi. (s.43)</i>
A.33.
<i>"Peki efendim diyerek üst kata yöneldim. İkiye bir "efendim" demekten de sıkılmıştım. Ama anneme efendimli konuşacağıma söz vermiştim. Ah anne ah!" (s.21)</i>

Tablo 8

Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Suna'nın Serçeleri Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler

Kitap ve Duyarlık Kodu
Alıntılar
B.1.30
"Mahallenin erkek çocukları çıkmaz sokakta ayaktopu oynuyorlardı. Birdenbire orada beliren on yaşlarında bir kız, meşin topu kapıp kaçırmaya başladı." (s.7)
B.10.30.32
"Oğlanların hiçbirinden korkmuyordu. Onlarla pek çok kez bozuşup kapışmıştı. Her seferinde ellerinden kurtulmayı başarmıştı. Yakalanırsa dövüğe de hazır. Üstüne saldırırlarsa dişlerimle, tırnaklarımla, tekme ve yumruklarımla kendimi savunurum diye geçiriyordu içinden. Bir yandan da topu ne yapması gerektiğini düşünüyordu." (s.7,8)
B.27.30
"Sana kaç kez söyledik, bu erkek oyundur, diye. Çöp gibi bacaklarını kırıp başımıza dert olursun demedik mi?' Suna üzüntüyle içini çekip boynunu büktü. 'Kız olmak suç mu? Ne kadar hızlı koştuğumu gördünüz işte! Topunuzu, bacaklarımla güçlü olduğumu ispatlamak için kaptım Şimdi beni oyuna alırsınız, değil mi?' (s.9)
B.6.20.33
"Annesini 'çok meraklı' bir anne olarak görüyordu. Her şeyime karışıyor diye dertleniyor; 'Terliyken su içme.' 'Bağırarak konuşma.' 'Yemekte ağzını şapırdatma'. 'Arkadaşlarına karşı saldırgan olma.' 'Çevrene saygılı ol.' 'Tutumlu ol.' 'Şunu yap.' 'Bunu yapma.' ... İşte annem bu, diye düşünüyordu." (s.10)

Tablo 9

Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Işın Çağı Çocukları Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler

Kitap ve Duyarlık Kodu
Alıntılar
C.10
"Bu yöntem, ana babaların durumlarını daha da kötüleştirdi. Devlet yeni doğan her erkek bebeğe bir güvenlik görevlisi veremeyeceğine göre... İster istemez, yavrularını hırsızlardan korumak, ana babalara düşüyordu" (s.7)
C.3
"Örneğin, bebeğini uyutup banyoya bez yıkamaya giren ana, odaya döndüğünde, yavrusunun yatağını boş buluyordu." (s.7)
C.7.21
"İlk insandan bu yana, insanoğlunun yaptığı öldürücü silahları tanıtılar. İnsanı, kanına işlemiş olan, savaşma tutkusundan vazgeçirmenin olanaksız olduğundan söz ettiler. İnsanın, insanı yemeye kalkışacağı günler gelmeden, kutsal ereği gerçekleştirmenin, sorunlu olduğunu belirttiler." (s.13)
C.23
"Laboratuvarlarda elde edilen doygular, işte bu tarlalara ekilecek. Tohum ekme, ürün kaldırma gibi tarım işlerini ise işçi robotlar görecekler." (s.15)
C.11.16.
"... Bu yüzden, fizik, kimya, bitki, tarım... bilgileri, gece gündüz iş birliği içinde çalışıyorlardı. Uzun uğraşlar, olağanüstü deneyler sonucunda, doygular bitkisinin yaygın olarak yetişebileceği koşullar saptandı." (s.14)
C.16.18
"Çekirdekte yaşayan görevliler, 'uzay topacı' adını vereceğimiz özel araçlarla çekirdekten çıkararak, sık sık tarlaları gözleyip denetleyecekler. Güneş ışınları, dış kürenin yarı saydam kabuğundan süzülerek, önce doygular bitkisinin köklerine ulaşacak. Sonra, gövde ve yapraklardan geçip tarım küresinin içine dolacak." (s.16)

Tablo 10

Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Ganga Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler

Kitap ve Duyarlık Kodu
Alıntılar
D.2.
“Çevremdeki Hintlileri sanki, özbeöz kardeşlerim ya da yıllanmış dostlarıymış gibi, selamlamak geliyordu içimden. Sürmeli gözlü çocukları okşamak, bebekleri öpüp koklamak istiyordum.”(s.7)
D.12.15.23
“Bu garip olay, kısa sürede unutuldu. İşçiler gün boyu öylesine yoruluyorlardı ki, barınaklarına döndüklerinde, bir takım yiyeceklerle karınlarını doyurup, yerlere seriliyorlardı. Güneş doğmadan ayaklanıp pirinç tarlalarına koşacakları için, hemen yerkunun kucağında, kendilerinden geçiyorlardı.”(s.23)
D.2.16.35.
“Katıldığı toplantılarda insanlara aklın boyutlarından söz ediyordu. Bu süreçte, sıradan akıl sınırlarını aşan, bambaşka yaşam ortamlarıyla düşsel yaşam biçimlerini masal gibi anlatıyordu. Bunu yaparken, insanları düşünmeye, düş kurmaya, umut denizlerinde kulaç atmaya çağırıyordu. Kısacası, beyinde ve benliğinde var olan gizil gücün bilincine varabilmesi için insanoğluna binbir çeşit ipucu veriyordu.”(s.188)
D.20.28.32.
“ ‘Ganjlıların, insanlarla ilgili olarak öğrenmesi gereken ne çok şey vardı! İnsanları gözlem altına aldıkça, görülmemiş, duyulmamış olaylarla karşı karşıya geliyorum. Hele dillerini çözdürme eylemine giriştiğimde, insanoğlunun yapısındaki düzey düşüklüğü, olanca açıklığıyla ortaya çıkıyor. Umarım, bu gözlemler, Ganjlıları dünyaya çıkmaktan vazgeçirmez’ diye düşündü.”(s.120)
D.2.20.
“ ‘İnsanların meraklı olma durumunu beğeniyorum. İnsana dönüştüğümüzde bu huyu edinmeye çalışacağım. Çünkü merak insana bilgi edinme olanağı veriyor. Ganga ’nın sabırsızlığı da hoşuma gidiyor. Balıklar gibi durağan bir yapıya sahip olmasını istemezdim. Sanırım, gerekli durumlarda sabırsızlık göstermeyi de öğrenmek zorundayız.’ ”(s.179)
D.2.6.20.33.
“Aslına bakılırsa, anne, o bebekten kurtulduğuna seviniyordu. Yaşam boyu, onun yüzünden, insanlar tarafından eleştirilip horlanmayı, göze alamayacak kadar güçsüzdü” (s.23)
D.2.29.
“...Çünkü, insanlık adına özlemle beklemekte olduğu o görkemli geleceğin, her geçen gün, biraz daha yaklaşmakta olduğunu sezinliyordu” (s.188)
D.2.16.29.32.
“... Düşünerek, duyumsayarak, düş kurarak, yaratıcı gücünüzü uyandırarak, onu algılayabilirsiniz. Benliğinize ve o görkemli beyninize yoğunlaşarak, belki de Ganga ile zihinsel iletişime geçebilirsiniz...”

Tablo 11

Belirlenen Duyarlıklarla Dünya Çocukların Olsa Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler

Kitap ve Duyarlık Kodu
Alıntılar
E.9.24.32.
“Yarıküre insanlarını karşılıklı olarak tepeden turnağa kıskançlık sarmıştı. Özellikle bilimsel alanda gerçekleştirdikleri buluşları olağanüstü önlemlerle birbirlerinden gizliyor; birbirlerini yanıltıp atlatmak için akla gelmedik dolaplar çeviriyorlardı.”(s.8)
E.1.2.4.7.28.
“İnsan insanın aynasıdır. Aynaya kin ve nefret ile bakan, karşısında kin ve nefret dolu bir göz görür. Sevgiyle bakana, aynadan sevgi yansır. Çiruponlarla Avampakalılar bu gerçeğin bilincinde olmadıklarından, ellerinden geldiğince birbirlerinin kuyularını kaza kaza yaşayıp gidiyorlardı” (s.9)
E.7.28.
“Basın, radyo, televizyon yoluyla her iki kürenin halkı birbirlerine karşı adamakıllı kışkırtılarak, tepeden turnağa öfke küpü durumuna getirilmişlerdi. ... Halk savaşa kalkıştı diye dizginci babalara kızacak durumdan çıkmıştı. Tersine, onlara alkış tutacak duruma gelmişti...” (s.17)
E.1.26.
“... Ölünün yüzü soğuk olur, derler. Nice yakınları ve sevdikleri de olsa, ölüler yine de dayanılmaz bir acı ve ürperti veriyordu onlara...” (s.21)

Tablo 12

Belirlenen Duyarlıklarla Dünya Çocukların Olsa Adlı Kitaptan Alıntı Yapılan Bazı Bölümler (Devamı)

Kitap ve Duyarlık Kodu
Alıntılar
E.28.30. “Evlerinin önüne gelince, bilgin aracı durdurdu. ‘Eve girelim diyorum. Umarım gözyaşı filan dökmeye kalkışmazsın.’ Kadın alındı. ‘Bir de kadın erkek ayrımı yapmam, der durursun. Bitki bilimi alanındaki onca önemli buluşlarıma, aldığım ödüllere, çevremden gördüğüm saygıya karşın yine de bana kadın gözüyle bakmaktan kendini kurtaramadın.’ diyerek araçtan inip kocasının önüne düştü.” (s.47)
E.2.7.34. “Dünya çocukların. Geleceğin sahibi onlar. Böyle yaşayacağız, diyorlarsa, barışı gerçekten böylesine çok istiyorlarsa, düşsel gözüyle baktığın düzen neden gerçekleşmesin? Sıcak yağmur felaketi bir avuç insan yavrusu arasında örnek bir dayanışma doğurdu...”(s.58)
E1.15. “Günler geçtikçe yiyecek sorunu dev gibi dikilmeye başladı karşılına. Hazır besinler giderek azalmaktaydı. Yiyecekler azaldıkça, yeme istekleri daha bir kabarıyordu. Özellikle küçükler doymak bilmiyorlardı bir türlü. Çekirge gibi ne bulurlarsa silip süpürüyorlardı. Önce kentlerde yaşayanlar açlıkla yüz yüze geldiler. Evlerdeki yiyecekler tükenmişti. Kimi yiyecekler de ekşimiş, kokmuş, çürümüş, küflenmişti.”(s.21)

Dördüncü Bölüm

Sonuç Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde verilen örneklem üzerinde yapılan analiz sonucunda elde edilen ilişkin bulgulardan ulaşılan sonuç, tartışma ve öneriler yer almaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Aslan'a (2019) göre sanatçının izlenim, düş gücü, gözlem ve duyarlılıklarıyla örülü edebiyat yapıtları duygusal yoğunluklu, düşünsel içerikli anlatımlarıyla bize eksikliklerimizi, tutarsızlıklarımızı, yanlış, yanlıgı ve önyargılarımızı yansıtır. Dayıoğlu'nun incelenen eserlerine bu açıdan bakıldığı zaman bahsedilen yansıtma işleminin büyük ölçüde gerçekleştiği görülmektedir

Aslan'ın (2019) da değindiği gibi sanatçı eserinde hayatın sadece olumlu ve güzel yanlarını değil hayatta geçmişten günümüze var olan kötülükleri, acıları ve sorunları da duyumsatmalı ve okuru bunlara duyarlı kılmaya çalışmalıdır.

Gizemli Güvercin adlı eserde, kitabın başkahramanına öğretmeni tarafından verilen komşulardan masal derleme ödevi sırasında başından geçenler anlatılmaktadır. Böyle bir ödevle karşılaşan sıradan bir çocuğun sıradan bir apartmanda yaşayabileceği olaylar hayatın doğal akışı içerisinde olduğu gibi aktarılmaktadır. Komşuları ile ilk defa iletişime geçmek durumunda kalan kahramanın yaşadıkları üzerinden insan ilişkilerini, insani duyguları, toplumsal normları tanıma ve sorgulama imkânı sunan iletilere rastlanmaktadır. Büyüklerin kararlarını ve tepkilerini sorgulama olanağı veren iletiler sayesinde okurun kendi değer yargılarının oluşmasına katkı sağlatılabileceği tespit edilmiştir.

Suna'nın Serçeleri isimli eserde Dayıoğlu küçük bir kız çocuğunun başından geçen talihsiz bir kaza üzerinden aktardığı olaylarla çocuk okura her şeyden evvel umutlu olma ve hayata tutunma duygularını aşılamaya çalışmaktadır. Bunu yaparken de durumu bütün olumsuzlukları ile gözler önüne sererek okura çözüm üretme alanları yaratmakta duyarlık eğitimi yanında hayal gücünün gelişmesine de katkı sağlayacak iletiler sunmaktadır. Suna'nın herkesin yadırgadığı bir biçimde erkek çocuklarıyla ısrarla top oynama talebi ve bunun

karşısında özellikle büyüklerden aldığı tepkiler duyarlık eğitimi bağlamında okura katkı sağlayacak niteliktedir. Kitapta hemen hiçbir değeri ya da yargıyı direkt sunmadan okurun toplumsal cinsiyet eşitliği, sağlık, insan ilişkileri ve insani duygular gibi konularda duygusal devinim yaşanmasını sağlayacak nitelikte iletilerin varlığı tespit edilmiştir.

Işın Çağı Çocukları, Dayıoğlu'nun incelenen bilim kurgu eserlerinden bir tanesi. Savaşa çare bulamayacağını düşünen ülke başkanının bilim insanlarının bu durum karşısında çözümler üretirken insani özellik ve zaaflarına yenik düştükleri kanısıyla yürütmeye koyduğu şeytani fikrin ardından gelişen olaylar zincirini anlatmaktadır. Devlet eliyle ailelerinden çalınan dahi 'erkek' bebekleri bütün insani özelliklerden ve yaşantılardan uzak bir şekilde büyütülüp isim yerine numaralarla çağrılan birer bilim insanı olarak büyütülüp savaş ve kıtlık durumunda insanlığı kurtaracak doygü maddesini üretmeleri sağlanır. Ancak olaylar bu şekilde mekanik olarak ilerlemeye devam etmez ve işler karışır. Ailelerinden çalınan çocukların yıllar sonra yüce bir göreve hizmet ettikleri açıklanarak aileleriyle buluşturulmaları sırasında yaşananları, insanların çocuklarını onlardan çalanlara karşı itiraz edip etmemem karşısında yaşadığı ikilemleri, kurtuluşun ve zekânın sadece erkek zihninden beklenmesini anlatan iletiler duyarlık eğitime katkı sağlayacak niteliktedir. Eserde iyi, kötü, özveri ve fedakârlık gibi kavramların okur tarafından sorgulanıp kendi değer yargılarını oluşturulmasına katkı sağlayacak nitelikte iletiler olduğu tespit edilmiştir.

Ganga, Hindistan topraklarında geçen fantastik bir eserdir. Eserin kurgusu Hint kültüründen ve tarihinden izler içeren öğelerle oluşturulmuştur. İnsan küllerinin atıldığı Ganj nehrinde ortaya çıkan yarı insan yarı balık bir tür insanoğlunun kurtuluşu için savaştaktadır. Kahramanımız Ganga ise bu türün insanlar arasındaki temsilcisidir. Eser gerek verdiği temel mesaj olan kurtuluşun yine kendi içimizde olması iletilisi ile gerek dış görünüşündeki farklılık sebebiyle onu doğuran annesi tarafından bile terk edilen Ganga'nın başardıklarının anlatıldığı iletiler ile duyarlık eğitime katkı sağlayıcı niteliktedir. Eserde okurun evrensel değerleri, insanlar arası ilişkileri, dünya tarihine ait olguları sorgulayıp özümsemesinde etkili olacak iletilerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Dünya Çocukların Olsa, Dayıoğlu'nun incelenen eserleri arasındaki diğer bilim kurgu eseridir. Birbirine düşman iki yarı küre arasında yaşananları konu edinmektedir. Kıtık baş gösterince iki yarı küredeki ülkeler de birbirlerinden gizli ürettikleri insan yok edici silahlar ile birbirlerine saldırırlar. Bu saldırılar sonucunda hayatta sadece çocuklar kalmış ve kendilerine yeni bir dünya düzeni kurmuşlardır. Eserdeki iletilerin iyilik, kötülük, savaş ve ölüm gibi kavramları sorgulayıp duyuşal devinim yaşatabilecek niteliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Eserlerde en çok dikkat çeken, duyarlık eğitimi ve nitelikli çocuk edebiyatı bağlamında çok faydalı olduğu düşünölen bulguların ortak noktası ise hayattaki durumların olduğu gibi ortaya konulması ve okuyucunun yorumuna bırakılmasıdır. Çocuk edebiyatının gelişim sürecinde bu alanı öğreticilikten uzaklaştırarak gerçek bir edebiyat niteliğine sahip olmasında büyük önem arz eden bu noktanın Dayıoğlu'nun incelenen eserlerinde özenle ve dikkatle sağlanmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

İncelenen kitapların her biri birbirleriyle karakterler açısından bağlantılı, olay örgüsü ve iletiler açısından bağımsız öykü ve masallar içermektedir. Bu öykü ve masalların hepsinde farklı konularda duyarlıklar görölmektedir. Eserlerde tespit edilen bu duyarlıkların çocuğun anlam dünyasına uygun bir yapı içinde kurgulandığı söylenebilir.

Çocuklar için yazılan kitaplarda çocuğa görelilik ilkesinden hareket edilerek örtük olarak belirli iletiler aktarılmak istenmektedir. Sever'e (1998:2-3) göre çocuğun yazınsal metinlerle kurduğu iletişim, her şeyden önce bir duygu ve düşünce eğitimidir. Bu süreçle birlikte çocukta duyarlık oluşumu, zenginliği, kültürel bilinçlenme sağlanır çünkü insanoğlunun serüvenlerinin hepsi yazarın duyarlık alanına girip onun duygu, düşünce ve düş gücüyle beslenir ve okura aktarılır. Yazarın oluşturduğu dünyada, okura sunduğu anlam evreninde insanoğlunun gerçeği vardır. Gülten Dayıoğlu'nun incelenen eserleri de bu amaca uygun olarak kaleme alınmış ve duyarlıklar bir kurgu içinde verilmiştir.

Belirlenen 35 duyarlık konusunun hepsi farklı oranlarda eserlerde tespit edilmiştir. Bu bağlamda incelenen eserlerin duyarlık konuları açısından oldukça zengin olduğu söylenebilir. Bu eserler aracılığıyla bireylerde, belli bir oranda farklı konularda duyarlık kazandırılıp farkındalık oluşturulabilir.

İncelenen öykülerde, en çok değinilenlerin insan ve insanın mutluluğu, doğa, insani duygular açısından duyarlı kılacak konular olduğu görölmüştür.

Dayıoğlu'nun çocuk edebiyatı eserlerinin bireylerin insana ve çevresindeki her şeye duyarlık kazanmasında, değeri vermesinde etkili olacağı söylenebilir. Aynı zamanda kitaplarında sıklıkla geçen dilsel duyarlık konuları da çocuğun Türkçenin anlam evreninin zenginliğini göstermesi açısından önemlidir. Bu açıdan Dayıoğlu'nun kitaplarının gerek aileler, gerekse öğretmenler tarafından tercih edilmesi çocuğun gelişimi açısından oldukça yararlı olacaktır.

Öneriler

Duyarlık eğitime katkıda bulunabilecek eserler, Öğretmenler ve ebeveynler araştırmada belirtilen kategori yöntemi temel alınarak belirlenebilir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmaların sonucu bu konuda ebeveyn ve öğretmenlere rehberlik edebilir.

Bunlara ek olarak Ek.1' de verilen Aslan'ın (2019) kapsamlı çalışmasında örneklendirdiği ve yine aynı çalışmasında bahsettiği duyarlık atölyelerinde kullanılabileceğini düşündüğu formdan da faydalanılabilir.

Ayrıca Gülten Dayıoğlu'nun farklı yaş gruplarına yönelik yazdığı diğer eserleri de bu bağlamda incelenebilir

Kaynakça

- Akşehirli, S. (2011). 'Çocuksu duyarlılık' kavramı bağlamında Reşat Nuri Güntekin'in Gamsızın Ölümü hikâyesi. *Turkish Studies-İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish of Turcic*, 6(3), 439-446.
- Akbaş, E. ve Atasü Topçuoğlu, R. (2009). Modern çocukluk paradigmasının oluşumu-eleştirel bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(1), 95-103.
- Alamdar, S. G. ve Süngü, A. (2017) Nazım Hikmet'in Sevdalı Bulut adlı kitabındaki masalların duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi. İçinde T. Şimşek ve B. V. Yıldız (Ed.) *IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* (s.301-314).
- Aslan, C. (2006). Türk çocuk yazınında çocuk-yetişkin çatışmasının yer aldığı kimi yapıtların incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 193-216.
- Aslan, C. (2013). Duyarlık ve düşüncüyü geliştirmede çocuk-gençlik edebiyatı. *Çocuk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, 102, 29-32.
- Aslan, C. (2016). Oğuz Tansel'in derleyip yazdığı masalların duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi. İçinde S. Sever ve S. Karagül (Ed.) *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun Yüzyüncü Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu* (s.131-152). Ankara: Ankara Üniversitesi Çogem.
- Aslan, C. (2019). *Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aytan, T. (2016). Türk çocuk edebiyatı üzerine bir söz varlığı çalışması: Atasözleri. *Millî Eğitim*, 45(210), 425-445.
- Baş, B. (2015). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J.W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Siyasal.

- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. Ankara: Tudem.
- Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri açısından çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27.
- Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri açısından çocuk kitapları. *Akademik Bakış*, 17, 1-18.
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle çocuk edebiyatımız*. İstanbul: Remzi.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, S. (2011). İlköğretimde birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 251-265.
- Kabasakal Badamchi, D. (2017). Jean-Jacques Rousseau'nun eğitim anlayışının temelleri: Birey Emile mi, vatandaş Emile mi? *Beytulhikme Philosophy Circle*, 7(1), 107-127.
- Karakuş Öztürk, H. (2017). Çocukluğun tarihsel gelişimi üzerine düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 253-276.
- Karaca, G. ve Temizyürek, F. (2017). Sevim Ak'ın öykülerinin çocuğa yönelik ilkesi açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 177-195.
- Karakuş Tayşi, E. (2019). Sevim Ak'ın öykülerinin duyarlık eğitimi açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 19, 303-324.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Onur, B. (1993). Sunuş bölümü. İçinde B. Onur (Ed.), *Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyum Kitabı* (s. 1-7). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Özden, M. ve Cavlazoğlu, B. (2015). İlköğretim fen dersi öğretim programlarında bilimin doğası: 2005 ve 2013 programlarının incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 40-65.

- Sever, S. (1998). Demokratik kültür bilinci edinimi sürecinde dil ve edebiyat öğretimi. *Yaşadıkça Eğitim*, 56, 2-6.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2015). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Şen, S. (2005). Kendi dünyalarını kendileri yaratan çocukları hayata hazırlarken kültür, sanat ve edebiyat eğitimi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 414-426.
- Şimşek, T. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Konya: Suna Yayınları.
- Tan, M. (1993). Çocukluk: Dün ve bugün. İçinde Bekir Onur (Ed.), *Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyum Kitabı* (s.11-30). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- Taşdemir, M. (2005). Eğitsel bir materyal olarak çocuk hikaye ve romanlarının nitelik düzeyi. *Milli Eğitim Dergisi*, 33(168), 7-29.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. ve Gürsel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, İ. E. ve Dinç, S. (2017). Türkiye’de en çok okunan çocuk kitaplarının yeterlik analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1477-1490.
- Yalçın, A. Ve Aytaş, G. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları..

Ekler

Ek-1: Kitabın Kimlik Bilgilerine İlişkin Sorular

Kitabın Adı:

Yazarın Adı:

Çizerin Adı:

Grafik Sanatçısının Adı:

Çevirmenin Adı(Yabancı Yapıtsa):

Yayınevi:

Yayın Yılı:

Sayfa Sayısı:

Kitabın Seslendiği Yaş Grubu:

KİTABIN İÇERİĞİNE İLİŞKİN SORULAR

Kitaptaki olay/olaylar nerede geçmektedir?

.....

Kitaptaki olay/olaylar ne zaman geçmektedir?

.....

Kitabın başkişisi(kahraman) kimdir? Olayları kim/kimler yönlendirmektedir?

.....

Kitaptaki öteki karakterler kimdir?

.....

Kitabın başkişisinin ve diğer karakterlerin fiziksel ve kişilik özellikleri nelerdir?

.....

Kitaptaki karakterler arasında benzer yanlar var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

.....

Kitaptaki karakter ile senin aranda benzer yanlar var mı? Varsa bunlar nelerdir?

.....

Kitaptaki karakterler içinde daha çok hangisi olmak isterdin? Hangi karakteri daha çok beğendin? Hangi karakterle eşduyumsal(empatik) bir ilişki içine girdin?

.....

Canlandırmanı istesem hangi karakteri canlandırmak isterdin? Neden?

.....

Kitaptaki olay/olaylar nelerdir? Olay örgüsünü anlatır mısın?(Olay örgüsünün anlaşılmasına ilişkin çok sayıda soru sorulmalıdır.)

.....

Kitabın konusu nedir?

.....

Kitabın izleği(teması) nedir?

.....

Kitabın ana iletisi nedir?

.....

Kitabın yardımcı iletileri nelerdir?

.....

Kitabın türü nedir?

.....

Kitabı özetler misin?

.....

KİTABIN DUYARLIK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Kitaptaki hangi sözcükler ya da tümceler duyularını devindirdi? Hangi anlatımlarla anlatılanları görür, işitir, onlara dokunur, onların kokusunu alır gibi oldun?

.....

Duyusal içerikli anlatımlar olayları görselleştirmene yardımcı oldu mu? Belleğinde resimler çizdi mi? Bu anlatımlara örnek verebilir misin? Bu anlatımlar seni nasıl etkiledi, sana neler duyumsattı?

.....

Duyularını devindiren bu anlatımlar olmasaydı anlatım nasıl olurdu sence?

.....

Kitapta duygulara seslenen anlatımlar var mı? Hangi duygular işlenmiştir? Bunlara örnekler verebilir misin?

.....

Kitaptaki karakterler öykü boyunca hangi duyguları yaşamıştır? Bunu kitabın hangi bölümünden/bölmelerinden ve nasıl anladın?

.....

Bu duyguları tanıyor musun? Karakterlerin yaşadığı bu duyguları daha önce sen de yaşadın mı?

.....

Bu duyguları yaşadığın anlarda sen ne/neler yapıyorsun? Nasıl davranıyorsun? Anlatabilir misin?

.....

Duyuların dile getirildiği anlatımlar sence metne neler kazandırır?

.....

Duyularla ilgili bu anlatımların sana katkısı oldu mu? Duygu içerikli bu anlatımlar seni nasıl etkiledi?

.....
Kitaptaki resimlerde hangi duygular anlatılmış? Duyguları anlatan resimleri gösterebilir misin? Çizerin resimlemeleri anlatımı destekler ve yeni anlatımlarla zenginleştirir nitelikte midir?

.....
Bu duyguyu/duyguları beden dilinle sende anlatır mısın? (istekli öğrencilerin çember oturma düzeninin ortasına geçerek kitapta duyumsatılan duyguları anlatmaları istenmelidir.)

.....
Duyguları devindiren anlatımları algıladığın biçimiyle kağıda, istediğin boyalarla çizer misin?

.....
Karakterler duygularıyla baş etmeye çalışırken hangi yolları kullanmışlardır? Duygularını doğru biçimde dile getirmişler midir? Duygusal tepkileri doğru mudur?

.....
Bu kitapta daha önce tanımadığın, yaşamadığın ya da deneyimlemediğin yeni bir duygu tanıdın mı? Varsa bu hangi duygu?

.....
İnsan duygularının evrenselliğine vurgu yapılmış mı? Aslında birçok yanımızla birbirimize çok benzediğimiz, birbirimizden çok şey içerdiğimiz duyumsatılmış mı? İnsanlar arasındaki büyük benzeşme ve ortak bağlar sezdirilmiş mi? Nasıl? Hangi tümcelerden anlıyorsunuz?

.....
Bu kitaptaki karakterlerin olaylar ve kişilere ilişkin eylem ve düşüncelerini nasıl değerlendiriyorsun? Karakterlerin düşüncelerini nasıl yorumluyorsun? Bunlara katılıyor musun?

.....
Bu kitap seni hangi konu/konular üzerinde düşündürmeye başladı?

.....
Sence bu kitapta değer olarak göreceğimiz ne/neler var? Kitapta insan yaşamı açısından önemli olan hangi değer/değerlerin önemi sezdirilmiş?
.....

Kitaptaki başkişinin ve öteki karakterlerin sahip olduğu değerler nelerdir?
.....

Bu kitabı okumadan önce bu değer/değerlerin farkında mıydın? Bu değeri/değerleri önemsiyor muydun? Kitap bu değere/değerlere farkındalığını artırdı mı?
.....

Sence,, neden birer değerdir? Bunları değer kılan nedir?
.....

Kitapta duyumsatılan değerler üzerine ne/neler düşünüyorsun? Bu değerlerden en çok hangisini önemli buluyorsun? Neden?
.....

Kitapta farklı kültürlere ilişkin anlatımlar var mı? Kendi kültürümüze özgü ve farklı kültürlere özgü değerler var mı? Varsa bunlar neler?
.....

(Varsa) Kültürel farklılıklar üzerinde çok durulmuş mu? Bu farklılıklar ısrarla vurgulanmış mı? Çok mu ön plana çıkarılmış?
.....

Farklılıklar mı yoksa insan duygularının, davranışlarının ve insani değerlerin evrenselliği mi sezdirilmiş?
.....

(Varsa) Kitaptaki öteki kültürler nasıl sunulmuş? Tuhaf ve garip görünüyor mu?
.....

Kitapta evrensel nitelik kazanmış değerler var mı? Bunlar neler?

.....

Sence kitapta önemi duyumsatılan bu değerlerin olmadığı bir yaşam nasıl olurdu? Yaşamımızdan ne/neler eksilirdi? Neden?

.....

Karakterler yaşanan olaylar sonucunda nasıl davranmıştır? Sence hangi karakterin/karakterlerin davranışları daha doğru? Neden?

.....

Canlandırmanı istesem kitaptaki hangi değerini önemini duyumsatarak canlandırmak istersin?

.....

Sence özel bir değere ya da değerlere sahip olmak neden önemlidir, insana neler katar?

.....

Sence toplumsal ve evrensel değerleri korumak için neler yapmalı, nasıl davranmalıyız?

.....

Sanatçı bu yapıtı aracılığıyla okurlarına insana özgü hangi yaşam zorluklarını, insanların hangi sorunlarını duyurmak istemiştir?

.....

Sence yazar bu kitabı hangi amaçlarla yazmış olabilir? Kitabın yazılış amacı nedir?

.....

Bu kitabı okumak sana neler kattı, neleri duyumsatıp düşündürdü? Seni hangi konularda daha duyarlı kıldı?

.....

Bu kitapla ilgili söylemek istediğin başkaca düşüncelerin var mı?

.....

